

Yazar Bilgileri
Author(s)

Dr.
Zeynep DİLEKLİ KARATAY
Bağımsız Araştırmacı
zeynepdilekli3@gmail.com
ORCID: 0000-0002-9056-7283

Öz

Bilginin nasıl üretildiğini temel araştırma konusu haline getiren post-yapısalcılar, herhangi bir nesnenin anlaşılması için onun üretildiği bilgi sistemlerinin de araştırılması gerektiğini vurgulamışlardır. Post-yapısalcılar, kültürel kavramların zaman içerisinde nasıl farklı anlamlara uğradığını ve günümüze ne şekilde ulaştıklarını veya nasıl anlaşıldıklarını çözmeye çalışmışlardır. Post-yapısalcılar toplumsal hayatta yaşanan olumsuzlukları, iktidar eleştirisi üzerinden yani iktidarı sorumlu tutarak yapmışlardır. Bu nedenle bu çalışmada da post-yapısalcıların sadece iktidara dair çözümlemeleri ele alınmıştır. Çalışma için çeşitli post-yapısalcıların iktidar analizine kısmen değinilmiş fakat post-yapısalcılar içerisinde özellikle iktidar analizleriyle bilinen Foucault'nun düşünceleri üzerine yoğunlaşmıştır. Foucault, günümüzde iktidarın sadece kurumlarda değil, beden dahil her şeyi kuşatan bir güçte olduğunu vurgulamıştır. Artık iktidar dediğimiz bizi tamamiyle kuşatan bir yapıya bürünmüştür. Dolayısıyla iktidarı sadece makro yapı ve ilişkilerde değil mikro yapı ve ilişkilerde de görmek mümkündür ve bireyleri dört bir yandan kuşattığı izlenimi verdiği için bireyler sürekli olarak gözetlendikleri korkusuyla daha ihtiyatlı davranmakta ve kontrollü bir biçimde davranışlar sergilemektedir.

Abstract

Post-structuralists, who have made how information is produced the main research topic, have emphasized that in order to understand any object, the information systems in which it is produced must also be investigated. Post-structuralists have tried to understand how cultural concepts have different meanings over time and how they have reached the present day or how they are understood. Post-structuralists have dealt with the negativities in social life through criticism of the government, that is, by holding the government responsible. For this reason, in this study, only the analyses of post-structuralists on power are discussed. For this study, the power analysis of various post-structuralists has been partially touched upon, but among the post-structuralists, Foucault, who is especially known for his analysis of power, has been focused on. Foucault emphasized that power today is not only in institutions but in a power that encompasses everything, including the body. What we call power has now taken on a structure that encompasses us completely. Therefore, it is possible to see power not only in macro structures and relations but also in micro structures and relations, and since it gives the impression that it surrounds individuals from all sides, individuals behave more cautiously and in a controlled manner due to the fear that they are constantly under surveillance.

Makale Tarihleri
History of Article

Geliş Tarihi /Received
04.11.2024

Kabul Tarihi/Accepted
29.12.2024

Anahtar Kelimeler / Keywords

Post-yapısalcılık/ Post-structuralism
İktidar/ Power
Söylem/ Discourse
Özne/ Subject
Foucault/ Foucault
Sosyal Teori/ Social Theory

Makale beyanı

Bu çalışma, özgün bir makaledir.

Teşekkür, Çıkar Çatışması ve Katkı Oranı Beyanı

Statement of Acknowledgment, Conflict of Interest and Contribution Rate

- Çalışmada çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Atıf / Citation

Dilekli Karatay, Z. (2025). Post Yapısalcılarda İktidar. Olgu Sosyoloji Dergisi, 4(1), ss. 47-56.

DOI

<https://doi.org/10.58632/olgusos.1579424>

1. Giriş

Post-yapısalcılık eleştirel bir tavırla yapısalcılığı yeniden yorumlamaya çalışan bir akım olmuştur. Post-modernizmin bir alt gurubu olarak da nitelenen post-yapısalcıların düşüncelerinin merkezinde, post-modernizmde olduğu gibi çokluk, çeşitlilik, çelişkiler bulunmaktadır. Bu yüzden makro ilişki veya makro yapılardan ziyade mikro ilişki veya yapılara odaklanmışlardır. Yapısalcıların özneye yönelttikleri eleştiriyi, özellikle Lacan, Derrida ve Foucault gibi öncü post-yapısalcılar da bizzat yapının kendisine yöneltmişlerdir.

Foucault başta olmak üzere birçok post-yapısalcı düşünür, birçok şeyi anlayabilmemizi sağlamış olan kavramları yapı sökümlüne uğratmak istemişlerdir (Sarup, 2019: 16). Bütün olarak yapının bütünlüğü yerine parçaların önemli olduğunu savunan Foucault ve Derrida gibi isimlere göre her şey parçalardan ibarettir. Bu yüzden eleştirdikleri yapıyı yapı sökümlüne uğratarak çözmeye çalışmışlardır. Post-yapısalcılar sözcüklerin ve göstergelerin en basit anlamıyla bilinen dilsel anlamının yanı sıra farklı anlamlar da taşıdıklarını savunmaktadırlar. Dolayısıyla yaşam dünyamız dil ile çevrilmiştir. Başka bir ifadeyle “dil, toplumsal değerlerin kaynağı olarak karşımıza çıkmaktadır” (Belsey, 2013: 10). Örneğin daha çok dilin işleyişine odaklanan Derrida’ya (1994: 33) göre “gündelik dil masum veya yantutmaz değildir. Derrida, dilin zamansal bir süreç olduğunu ve bütün sözcüklerin kendilerinden önceki sözcüklerden izler taşıdığını belirtmektedir (Sarup, 2019: 59-60).

Yapıya yönelik eleştirilerinden hareketle çeşitli çıkarımlarda bulunan post-yapısalcıların özellikle de Foucault’nun¹ üzerinde durduğu önemli konulardan biri “*iktidar*”dır. İktidar kavramı oldukça tartışmalı bir kavramdır. Toplumsal yaşamın her alanında yer edinmiş bu tartışmalı kavram, sosyal bilimler için de oldukça önemsenmektedir. Tarihin farklı dönemlerinde iktidarın niteliği ve işlevleri hakkında ileri sürülen yaklaşımlar olmuşsa da çok kapsamlı yaklaşımlar olmadığı için kavram tam anlamıyla çözümlenememiştir. Çünkü bu yaklaşımlar daha çok iktidarın bilinen ve görünebilen pratikleri üzerine yoğunlaşmıştır. Örneğin çoğu yaklaşım iktidarı “güç ve şiddet” gibi temel nitelikleri üzerinden tanımlamaya çalışmıştır. Dolayısıyla iktidarın sadece görünen/bilinen yüzüyle ilgilenilmiş, görünmeyen/bilinmeyen yüzüyle ilgilenilmemiştir. Bu yaklaşımlardan farklı olarak post-yapısalcı düşüncede iktidar farklı bir okumaya tabi tutulmuştur. Bu noktada özellikle de iktidara yönelik çözümleme ve yorumlarıyla Foucault akla gelmektedir.

Foucault, toplumsal hayatta yaşanan olumsuzlukları, iktidar eleştirisi üzerinden yapmıştır. İktidar ile ilgili yapılan tartışmaları eksik bulan ve eleştiren Foucault, iktidarı makro ilişkilerden/yapıdan ziyade mikro ilişkilerde/yapılarda aramamız gerektiğini belirtmiştir. Çünkü Foucault’ya göre artık iktidar, en basit sosyal ilişkilerde dahi mevcut olan ve hayatın her tarafını kuşatan soyut bir iktidara dönüşmüştür. Bu yüzden iktidar, her zaman ve her yerdedir. Artık herkes gözetim altındadır. Okullar, hapishaneler ve diğer bütün kurumlar iktidarın gözetimini ve denetimini kolaylaştıran bir işleve sahiptirler. Bu çalışmada post-yapısalcıların, öncelikle modern devlete dair temel düşünceleri irdelenmiş, çeşitli post-yapısalcıların iktidar analizlerine kısmen değinilmiş fakat post-yapısalcılar içerisinde özellikle iktidar analizleriyle bilinen Foucault’nun düşünceleri üzerine yoğunlaşmıştır. Konusu itibarıyla özgün olan bu çalışmanın alana katkı sunabilecek nitelikte önemli bir çalışma olduğu düşünülmektedir.

2. Post-yapısalcılık

Modernitenin anti-tezi olarak ortaya çıkan post-yapısalcılık; Roland Barthes, Jacques Lacan, Jean-François Lyotard, Michel Foucault, Jacques Derrida, Jean Baudrillard, Gilles Deleuze gibi isimlerle bilinen bir yaklaşım olmuştur. Yapısalcılıktan türemiş olan ve yapısalcılığı eleştiren felsefi bir yaklaşım olan post-yapısalcılık birçok çeşitli alandaki düşünce ve fikir hareketi olarak da bilinmektedir. Bunun yanı sıra yapısalcılık yaklaşımının ilk noktalarına ve de egemenliğine bir başkaldırı olarak ortaya çıkmıştır (Beard ve Gloag, 2005: 145). Özellikle varoluşçu felsefeden oldukça etkilenen post-yapısalcılık, post-modernizmin, anti-hümanizmin ve aydınlanmanın eleştirisi ve reddi üzerine kurulmuştur. Post-modern teorisinin bir alt grubu olarak ortaya çıktığı için post-yapısalcılık bir metafizik eleştirisi olarak da kabul edilmektedir (Sarup, 2019: 18).

Yapısalcı yaklaşımın üzerinde ısrarla durmuş olduğu dil ve dil çalışmaları; post-yapısalcılar için de bir temel oluşturmuştur ve post-yapısalcılar, özellikle dil ve anlam kavramlarına ayrı bir önem vermişlerdir (Küçükalkan, 2018). Post-yapısalcılar, dili bağımsız bir yapı olarak görmedikleri için temsil edilebilecek bir dış gerçekliğin de olmadığını vurgulamaktadırlar. Onlar için sadece söylemde üretilen bir gerçeklik bulunmaktadır (Küçükalkan, 2018: 11). Post-yapısalcılığın önemli düşünürlerinden biri olan Foucault’nun analizlerinde dil neredeyse en önemli olgudur. Foucault için dil, hiçbir zaman bilindiği gibi objektif veya masum bir konuşma aracı değildir. Foucault, üzerinde durduğu “söylemin” de dil ile ilişkili bir kavram olduğunu belirtmiştir (Kızılçelik, 2018: 163). Derrida’ya (1994: 33) göre ise gündelik dil “batı meta fizikinin dilidir ve yalnızca bütün düzenlerden aldığı önemli sayıda varsayımlar taşımaz, birbirinden ayıramaz olan varsayımları da taşır ve çok az dikkat edilmiş olmasına karşın, bunlar bir sistem şeklinde birbirlerine düğümlüdürler” (Derrida, 1994: 33). Derrida, günümüzde yaşanan bütün problemlerin de dilden kaynaklandığını vurgulamaktadır.

Post-yapısalcılara göre yapıları şekillendiren iki temel unsur bulunmaktadır. Bunlar kültür ve tarihtir. Bu nedenle yapılar eksik veya kusurlu olarak değerlendirilebilir. Post-yapısalcılar, bilginin nasıl üretildiği üzerinde de durmuştur.

¹ Foucault (2001: 18); kendisini ne yapısalcı ne Marksist ne de post-yapısalcı olarak görmez.

Post-yapısalcı düşünürler, tek bir doğrunun olmadığını aksine birçok yorumun ve bu yorumların da yorumları olduğunu belirtmektedir (Küçükalkan, 2018: 29). Tarihselciliği önemsemişler ve kültürle ilişkili olan kültürel kavramların zaman içerisinde ne tür değişikliklere uğradığına odaklanarak aynı kavramlardan şimdi ne anlaşıldığını bulmaya çalışmaktadırlar.

Yapısalcılık; gösterilen odaklı çalışmalara, post-yapısalcılık ise gösteren odaklı çalışmalara ağırlık vermiştir. Bu tutumları, “önergeler ile gerçeklik arasında birebir karşılıklılık esasına (correspondence) dayalı bir ilişki olmadığı anlamına gelmektedir” (Sarup, 2019: 17). Çünkü post-yapısalcı yaklaşıma göre anlamlandırma sürecinin sürekli ve düzenli olabilmesi için her zaman gösteren ön planda olmalıdır.

İçerisinde yaşadığımız dünyayı bir metin olarak gören post-yapısalcı yaklaşım, bu metnin dışında hiçbir şeyin olmadığını ve bütün metinlerin de birçok anlamı olduğunu vurgulamaktadır. Birçok farklı anlamı olduğu için de metnin eksiksiz ve son yorumunun yapılması mümkün değildir. Anlamlandırma sürecinin devamlı olabilmesi için gösterenin ön planda olması gerektiğini savunan post-yapısalcılara göre anlam da yine gösteren tarafından üretilmektedir. Son olarak post-yapısalcılara göre, bütün grupların eşit miktarda doğruları vardır ve toplum içerisinde tek bir merkezi yapıdan söz edilemez aksine çoklu ilişkiler bulunmaktadır (Say, 2013: 345). Post-yapısalcılığın temel ilgisi mevcut yapıların yeniden ve farklı bir okumaya tabi tutularak değerlendirilmesidir. Temel amaçları ise metnin arka planına bakmaktan ziyade farklılıkları anlamlandırmaya yönelik olmuştur. Meta anlatıları, bütüncül oldukları gerekçesiyle eleştiren post-yapısalcı düşünürler iktidar-söylem oluşumlarının ya da dil oyunlarının çoğulluğunu vurgulamaktadırlar.

3. Post-yapısalcılarda İktidar

Siyaset sosyolojisi açısından temel bir kavram olarak kabul edilen iktidar kavramının tanımı, işlevi, doğası ve yapısı oldukça tartışmalıdır. Siyaset bilimi, hukuk, felsefe, sosyoloji gibi birçok disiplinde tartışılan iktidar kavramına düşünürler çeşitli formlarda anlamlar yüklemiştir. Tarihin farklı dönemlerinde farklı düşünürlerce çeşitli formlar ve fonksiyonlarıyla tanımlanan iktidar, Russell’e (2017:11) göre “insanoğlunun sınır tanımayan isteklerinin en belli başlılarından biridir.” İktidar kavramı özellikle de siyasal olayların hareket merkezini oluşturduğu için politik süreçlerin anlaşılmasında ve yorumlanmasında başvurulan önemli bir kilit kavramdır. Cevizci’ye göre (1999: 454) en genel tanımıyla iktidar, harekete geçme, bir şeyler başarabilmenin doğal gücü veya yeteneğidir. Başka bir ifadeyle iktidar, başkalarının eylemlerini, düşüncelerini, etkileyebilme ve onları kontrol edebilme gücüdür. İktidar kavramı literatürde daha çok siyasal iktidar olma boyutuyla ele alınmıştır. Siyasal iktidarın ise

“en temelde iki boyut ve kaynağı bulunmaktadır. Birincisi hukuki boyutu ve meşruluk kaynağı; ikincisi ise kurumsal boyutu ve devletin oluşum kaynağı. Bunların dışında bir de siyasal olmayan biçimleri bulunmaktadır. Erkeklerin kadınlar üzerindeki, ebeveynin çocukları üzerindeki, psikiyatrinin ruh hastası üzerindeki, tıbbın insanlar üzerindeki, idare biçimlerinin insanların yaşam tarzları üzerindeki iktidarlara ve muhataplarının karşı iktidar arayışları gibi” (Karakaş, 2002: 157).

Modern öncesi dönem iktidarı ile modern dönem iktidarı arasında belirgin farklılıklar bulunmaktadır. Çünkü modernite ile birlikte özne yeniden tanımlanmıştır ve bu da iktidarın yeni nitelikler kazanmasını sağlamıştır. Modern öncesi dönemde bir belirsizlik ve güvensizlik ortamı mevcuttur ve iktidar bu ortamda oluşturulmaya çalışılmıştır. Modern dönemde ise modern öncesine göre iktidar, belirli bir düzen anlayışı ile oluşturulmaya çalışılmıştır. Her iki dönem iktidarının ortak özelliği ise sınırlarının muğlak olmasıdır. Fakat iktidarın örgütlenme ve meşruiyet düzeni ile bu belirsizlik giderilebilmektedir (Karakaş, 2002: 155). Modern öncesi dönemde iktidar daha çok makro yapılarda ve somut anlamıyla baskılayan, cezalandıran ve şiddet gösteren bir yapıda iken modern dönemde ise bu yapı makro yapıların yanı sıra mikro yapılarda ve soyut bir şekilde işlemeye çalışmıştır. Modern dönemde de benzer pratikler üzerinden işleyen bir iktidar bulunmasına rağmen bu iktidarın görünme biçimi daha doğrusu kendini gösterme biçimi farklılaşmıştır. Örneğin iktidarı hegemonya kavramı bağlamında ele alan Gramsci için hegemonya egemen sınıfın çıkarlarına hizmet eden bir üst yapı unsurudur ve egemen sınıfın çıkarlarını ya da hükmetmesini rıza ilişkileri çerçevesinde yürütmesine olanak tanımaktadır (Ezgin, 2020: 14). Bu örnekte görüldüğü gibi modern öncesi dönemde baskılayan, zora ve tahakküme dayanan bir iktidarın aksine rıza ilişkileri çerçevesinde işleyen bir iktidar bulunmaktadır. Dolayısıyla iktidarın örgütlenmesi, meşruiyet düzeni, kendisini gösterme ve kabullendirme şekli farklılaşmaktadır.

Sosyal bilimlerde birçok önemli isim çalışmalarında iktidar kavramına yer vermiştir. Örneğin Marx iktidarı, sınıfsal (burjuvazi-proletarya arasında) ve alt yapı üzerinden yani ekonomik ilişkiler ağı üzerinden açıklamaya çalışmıştır. Onun analizlerinde iktidar daha çok sınıf mücadelesi ve devlet kavramları gibi makro yapılar üzerinden şekillenmiştir. Weber ise geleneksel, karizmatik ve rasyonel bürokratik olmak üzere üç kategoride ele almış olduğu iktidarı siyasal yönetimle sınırlandırmıştır (Özdemir, 2020: 112). Yine Gramsci’nin çalışmalarının anahtar sözcüğü olan hegemonya iktidar ile ilişkilidir ve Goffman ise iktidarın temel birimleri olarak sosyal kurumları görmüştür. Bu analizlerde iktidar özellikle bir grubun başka bir grup üzerindeki baskı aracı olarak karşımıza çıkmaktadır. Başka bir ifadeyle bu yaklaşımlarda genellikle iktidar “yasa, yasaklama ve itaat sistemi olan hükümler alanı” (Çelebi, 2013: 518) olarak değerlendirilmektedir. Bunun yanı sıra bu analizlerde iktidar genellikle makro yapılar üzerinden ve olumsuz yönleriyle değerlendirilmiştir. Post-yapısalcılarda özellikle de Foucault’nun çözümlemelerinde ise daha çok mikro yapı ve ilişkilerde ele alınan iktidar bir baskı aracı olmaktan ziyade bir güçler ilişkisidir ve modern iktidar; direnmeyi içerisinde barındıran bir işletme biçimidir (Akay, 2016: 12-13). Foucault (2014) için iktidar, eylemler üzerinden işleyen bir eylemler kümesidir. Bu nedenle iktidar

ilişkilerini toplumsal ilişkilerde arayan Foucault'nun analizlerinde iktidar; “modern dönemle birlikte insanın yaşamasına, çalışmasına ve konuşmasına ilişkin kurumların (hastane, hapishane, fabrika, okul) ve söylemlerin (tıp, hukuk, ekonomi, eğitim.) birlikte ortaya çıkardıkları bilginin benin bireyselleşmesini gerçekleştirmek amacıyla kullanılmasının doğurduğu bir dış iktidardır” (Urhan, 2000: 9).

Kapitalizmi temel eleştiri noktası olarak ele alan **Deleuze** ve **Guattari'ye** göre toplumsal dünyanın bütün işleyişi **iktidarın** gözetiminde gerçekleşmektedir. Herhangi bir düşünceyi dile getirmek, anlamaya çalışmak, anlamlandırmak, tepki göstermek, kısacası neredeyse bütün eylemlerimiz düzenleyici ve kural koyucu iktidarın alanında ve gözetiminde bulunduğumuzu hatırlatmaktadır. Onlara göre bütün memurlar ve kurumların her biri iktidarın amaçlarını ve hedeflerini yürütme görevi gördükleri için sivil değillerdir (Yardımcıoğlu ve Kaplan, 2018: 77-87). Dolayısıyla iktidar sermayenin politik düzeydeki bir yansıması olarak bütün toplumsal yaşam alanlarında bulunmaktadır.

“Deleuze’a göre iktidar, öznel arzuyu yerli-yurtlulaştıracak bir şekilde içerdiği müddetçe olağanlaşabilir. İktidara dâhil oluşumuzun nedeni, onun simgelediği soyut normun bizce kabul görmesi değildir; normun bize içkin olan arzumuzun yansıtılma biçimi olmasıdır. İktidarın baskısına gönüllü olmamızın temel nedeni ise kendi varoluşumuzda baskılanmaya dair içkin bir arzu olduğu içindir. Deleuze’a göre, kurum olmadan arzunun iktidara eklenmesi imkânsızdır. Çünkü kurum, arzu ile iktidarın eklenme koşullarını oluşturan olumsal düzlemlerdir. İktidar bu kurumsal eklenmeyi arar, buna kavuştuğu zaman özelliğin üretimini kendisinde yerli-yurtlaştıracak arzunun yıkıcı-olumsallığını sekteye uğratar ve onun potansiyelini kendine dönüştürür” (Baştürk, 2016: 322-326).

Deleuze modern iktidarın son biçiminin faşizm olduğunu belirtmiştir. Yine onlara göre iktidarı arzulamak bilinçdışı olan bir sorunu ifade etmektedir (Best ve Kellner, 2016: 139).

Post-modern Durum adlı kitabında **Lyotard**, bilgi ile iktidarın arasında yakın bir ilişkinin olduğunu vurgulamaktadır (Solmaz, 2021: 4). Lyotard’a göre post-modernliği belirleyen en temel durum bilginin konumudur ve post-modern çağda artık yeni bir bilgi anlayışı ile hareket edilmektedir. Lyotard’a göre artık bilimin amacı doğru veya gerçek olanla uğraşmak veya onu bulmak değildir. Bilim adamlarının, teknisyenlerin, araç-gereçlerin temel görevi artık iktidarın alanını ve iktidarın kendisini güçlendirmektir. Artık bu amaç uğruna bir şeyler veya kimseler satın alınmakta, tüketilmekte veya çalıştırılmaktadır. Bu durumu, bilginin konumunun değiştiğine bağlayan Lyotard (2019: 74), bilginin bir amaç olmaktan çıktığını belirterek; kullanım değerini kaybeden ve temel bir üretim aracına düşen bir meta gibi olduğunun da altını çizmektedir.

Bir başka önemli isim olan **Baudrillard** ise gerçekliğin yok olduğunu ve artık gerçekliğin yerini “göstergelerin” yani “şeylerin” aldığını söylemektedir. Şeylerin bilgisine ulaşmamıza engel olan faktörlerin olduğunu belirten Baudrillard’da bu faktörler *üretim güçleri* iken Foucault’da ise *iktidarlardır* (Güzel, 2015). Baudrillard (1998), Foucault’nun cinsellik ve iktidar konularına gereğinden fazla önem verip takıldığını belirterek eleştirmiştir. Baudrillard’a göre Foucault, iktidarın çoklu yapısını ve karmaşıklığını fark etmiştir ancak iktidarın bütünüyle soyut bir hale büründüğünü, büyük veya küçük herhangi bir kurumda da konumlanmadığını görememiştir. Soyut bir iktidar teorisi öneren Baudrillard, eski iktidarın öldüğünü de belirtmiştir (Best ve Kellner, 2016: 177-180).

Baudrillard postmodern dönemi kitle, iktidar ve iletişim araçları nedeniyle anlamdan yoksun olarak görmektedir (Dağ, 2017: 239). Günümüz toplumlarının gerçek anlamını yitirdiğini belirten Baudrillard’a göre medya gerçeği yansıtan bir araçtan ziyade çarpıtan bir araca dönüşmüştür. Artık gerçeklik dediğimiz kavram hiper-gerçekliğe dönüşmüştür. Günümüzde beşeri bilimler dahil her şey mevcut statükoyu sürdürme peşindedir ve kültür dahil her şey metalaşmış birer nesneye dönüşmüştür. İnsanlar ise üreticiliklerini kaybederek birer tüketici konumunda yaşamaktadırlar. Gerçeklik yerini hiper-gerçekliğe bıraktığı için kitleler yerine sessiz yığınlar oluşmaktadır. Sessiz yığınlar ise isminden de anlaşılacağı üzere büyük ama itiraz etmeyen insanları ifade etmektedir. İktidar, bu insanları eğlence alanlarına yönlendirerek sadece daha çok tüketmeleri için çaba sarf etmektedir. İktidar bu şekilde insanlar ile arasındaki ilişkinin çift yönlü boyutunu sadece kendisinin insanları manipüle edeceği tek yönlü bir ilişkiye dönüştürmektedir. Dolayısıyla bütün bunlar iktidar tarafından yapılmıştır (Baudrillard, 2015). Baudrillard iktidar alanı olarak simülakr ve simülasyonu göstermiştir. Ona göre simülasyonun bir ürünü olarak hiper-gerçeklik gerçekliğin yerini almıştır ve iktidar bu durumu kullanarak kendisine benzeyen yeni yeni göstergeler üreterek bütün alanlarda var olma çabasına girmiştir (Baudrillard, 2014). Artık gerçekliğin yerini alan göstergelerle birlikte olmayan gerçeklik var-**muş** gibi gösterilmektedir. Bunun nedeni ise iktidarın varlığını sürdürebilmesini sağlayabilmektir (Şah, 2015: 12-17). Dolayısıyla Baudrillard için “iktidar, her halükârda bir yanılgıdır” (Baudrillard, 1998: 83).

Post-yapısalcılar içerisinde iktidara dair en kapsamlı çözümlemeyi yapan isimlerden biri hiç şüphesiz **Foucault’dur**. Foucault, Hapishane’nin Doğuşu (Discipline and Punishment) adlı çalışmasını Bentham’ın Panoptikon’unu dikkate alarak yazmıştır. Bentham’ın Panoptikonu’nun² temel amacı kapitalizm sürecinin bir sonucu olarak iktidarın toplumsal düzeyde geçirmiş olduğu değişimleri göstermektir. Panoptikon dediği yapı, mahkûmlar sürekli izlenmemesine veya gözetlenmemesine rağmen sanki her an gözetleniyormuş izlenimini vermek amacıyla yapılmıştır (Baştürk, 2016: 81). Bu sayede merkezi noktaya tek bir gözetmen yerleştirilerek her hücreye de bir deli, hasta, mahkûm gibi gözetlenmesi istenilen bir bireyin yerleştirilmesiyle denetim kolaylıkla sağlanabilmektedir (Foucault, 2000). Çünkü modern dönem

² Panoptikon, suçluların bulundukları hücrelerde sürekli olarak gözetlendiği fakat gözetleyenlerin görünmediği izlenimini veren bir kuleyi dairesel olarak çevreleyen mimari bir yapıdır (Varer, 2010: 41).

iktidarının temel hedefi gözetimin sürekli olduğunu aşılmasıdır. Bununla birlikte göz de artık önemli bir iktidar aracı olmuştur. İktidarın gözü çok kapsamlı ve çok yönlü olmasından dolayı hayatı adeta bir hapisane hayatına dönüştürmüştür. Örneğin işçilerin üretim sürecini aksatmamaları için işçiler tam bir gözetime tabi tutulmuşlardır ve böylelikle iktidar için bütün alanlar, görünür kılınan gözetim alanlarına dönüşmeye başlamıştır (Bentham vd., 2019: 7). Bu yüzden Foucault, iktidarı en basit sosyal ilişkilerde veya gündelik hayat içerisinde aramaktadır. İktidarın (yoksa bile) her yerden çıkabileceği korkusu ise bireylerin veya toplumun, iktidar *var-mış* gibi hareket etmesini mecburi kılmaktadır. İktidar bu uygulamalarını da akıl ile yapmaktadır ve böylelikle kendisini kendisinden olmayanlar üzerinden sürekli olarak yeniden ve yeniden üretmektedir (Baştürk, 2016: 73).

Foucault (2014: 74) için iktidarın en belirgin varlık sahası aslında insanların eylemleridir. İktidar; eylemleri değiştirme, baskılama, yönlendirme gibi haklara sahiptir. Foucault bu şekilde iktidarı bireylerin yaşam tarzlarına, bedenlerine, zihinlerine de müdahale edebilen bir sorun olarak ele almıştır. “Foucault iktidarı, insanların sahip olabilecekleri, verebilecekleri ya da başkalarından alabilecekleri bir şey olarak görmek yerine, onu, toplumun aracılığıyla işleyen ve bilgiyle yoğun bir ilişkiye sahip olan üretici sosyal ilişkiler şeklinde kavramıştır” (Giddens ve Sutton, 2020: 398-399). Foucault’a (2014: 74) göre iktidar aslında iki farklı grup arasında olan bir ilişki veya mücadeleden ziyade insanların davranışları üzerinde istediği gibi tasarruf hakkına sahip olan bir yönetim problemidir.

Foucault’ya (2020) göre iktidar ne bir kurum ne de bir yapıdır. Başka bir ifadeyle Foucault, özellikle iktidarın “devlet gibi bir kurumda yoğunlaşmadığını vurgulayarak, iktidara ne bir sosyal grup ne de bir birey aracılığıyla sahip olunamadığının da altını çizmiştir” (Giddens ve Sutton, 2020: 398). Foucault, bütün toplumsal ilişkilerde var olduğunu belirterek iktidar kavramı yerine iktidar ilişkileri kavramını kullanmaktadır. Ama burada önemli olan aslında iktidar ilişkilerinin her yerde olmasından veya iktidar ilişkilerinin devletten türemesinden ziyade, gün geçtikçe devletleşmesidir (Foucault, 2014: 79).

Foucault, iktidarın hem olumlu hem de olumsuz taraflarının olduğunu ve bu ikisi üzerinden güçlü ve dayanıklı bir varlık sürdüğünü belirtmektedir. İktidar bu durumu bildiği için de sadece ceza vermek, engellemek gibi olumsuz özelliklerle değil aynı zamanda bilgi ve arzu gibi olumlu özelliklerle de kendini göstermektedir. Örneğin beden üzerindeki yönetimini istekli bir şekilde sürdürmektedir. Her yerde ve her durumda iktidar veya iktidar ilişkileri olduğu için de iktidar sahasının dışına çıkmak neredeyse imkânsızdır (Foucault, 2003). Fakat iktidarın olduğu her yerde kaçınılmaz olarak direniş de mevcuttur ve iktidar ilişkilerine küçük de olsa direnmek mümkündür. Direnmek iktidarı da harekete geçiren bir eylemdir ve bir anlamıyla bir özgürlük sahasıdır. Özgürlük, iktidara bir başkaldırıyı beraberinde getirmektedir ve özgür olmayan birey zaten iktidarın tahakkümüne girmeyi kabul etmiş bireydir. Bu nedenle iktidar, özgür bireyler üzerinde uygulanmaktadır. Özgürlük hem iktidarın olmasının bir koşuludur hem de özgürlük iktidardan tamamıyla kurtulduğunda yok olacaktır ve yerini salt ve basit bir şiddet zorlamasına bırakacaktır (Foucault, 2014: 75). Foucault’nun (2020: 70), iktidar analizinde beş farklı özellik belirgindir;

- 1- İktidarın belirgin herhangi bir merkezi yoktur. Her yerden çıkabilecek olan iktidar, eşitsiz olduğu gibi sürekli bir hareketlilik içerisinde.
- 2- İktidar ilişkileri diğer ilişkilerden farklı olarak kendine içkindir; içe dönüktür. Hemen hemen olduğu her yerde üretici bir rol üstlenmektedir.
- 3- İktidar aşağıdan gelmektedir.
- 4- İktidar ilişkileri hem kasti olandır hem de öznel olmayandır.
- 5- İktidardan söz edilen her yerde direnişten de söz etmek mümkündür.

Bunlara ilaveten altıncı bir özellik olarak, “iktidar/bilgi olacaktır” (Koloş, 2016: 125) denilebilir. Foucault’nun analizleri incelendiğinde iktidarın merkezsi olduğu yani aslında her yerde olduğu için belirli bir merkezinin olmadığı görülmektedir. İktidar, herhangi bir noktadan çıkan ve her türlü hareketli ilişkide bulunan bir özelliğe sahiptir. Foucault’ya göre iktidar ilişkileri aşağıdan yukarıya doğru bir yönde ilerlemektedir. Ayrıca iktidar, bireysel öznelere arzu ve isteklerinden bağımsız bir şekilde ortaya çıkmaktadır (Foucault, 2020: 70-71). Daha önce de ifade edildiği üzere Foucault, iktidarın sadece olumsuz değil olumlu ya da pozitif bir anlamının da olduğunu belirterek iktidarın üretken olduğunun da altını çizmiştir. Foucault’ya göre makro veya mikro bütün toplumsal ilişkilerde iktidar ilişkilerinden söz etmek mümkündür. Dolayısıyla cinsellik, akıl hastaneleri, hapisaneler vb. olgular, iktidarın amaçlarına ulaşması için ürettiği temel ve işlevsel mekanizmalardır. Örneğin Foucault (2020: 111) için cinsellik; “iktidarın bedenler ve onların maddesellikleri, güçleri, enerjileri, duyumları ve hazları üzerindeki etkileri çevresinde düzene soktuğu en spekülatif, en ideal ve en içsel öğedir.”

Foucault’nun analizlerinde iktidarın temel iki özelliği bulunmaktadır. Bunlar, **her yerde olması** ve **aşağıdan yukarıya doğru** olmasıdır. Yukarıdan kasti devlet gibi büyük kurumlar, aşağıdan kasti ise gündelik hayat ilişkileri gibi mikro alanlar ifade edilmektedir. İktidarın hükmetmesini ve devamlılığını tabanda bulunan mikro iktidar sağlamaktadır. Aşağıdan yukarıya doğru hareket eden mikro ilişkiler, en tepedeki iktidarın daha kolay ve rahat iş yapmasını sağlamaktadır. Çünkü mikro iktidar bireyleri, mevcut olan üst iktidarın amacına göre yönlendirmekte ve de şekillendirmektedir. Bu nedenle Foucault, aile veya üretim ilişkilerinde bulunan mikro ilişkilerin devlette olduğu gibi üst iktidarlara şekillendirdiğini belirtmiştir (Koloş, 2016: 132). Foucault, modern dönem iktidarına dair analizlerini iktidar-söylem, iktidar-bilgi, iktidar-hakikat, iktidar-özne ve iktidar-beden ilişkisinden hareketle yapmıştır.

Foucault 'nun iktidar çözümlemesindeki en temel duruşu ise özneyi merkezi bir konumda tutan teorilere karşı eleştirel yaklaşımıdır. Çünkü Foucault'ya (2014) göre gerçek anlamıyla bildiğimiz özne ölmüştür ve iktidar, varlığını sürdürebilmek için çeşitli pratikleriyle özneyi kurmaktadır. Bu yüzden Foucault'nun analizlerinde özne bir nevi iktidarın ilişkisel nesnesi gibidir. Özneyi sıradan ve genel geçer bir şey olarak görmeyen Foucault'ya göre özne, iktidar tarafından üretildiği için her zaman değişime, dönüşüme açık olan ya da yeniden üretilerek anlam değiştirebilen bir kategoride yer almaktadır (Baştürk, 2016: 51). Normal ilişkilerde dahi bulunan iktidar, benlik dâhil her şeyi kuşatmıştır. Bu yüzden iktidar tarafından kuşatılan benlik çok parçalı bir yapıya sahiptir. Dolayısıyla birey kendi eylemleri üzerinde söz sahibi değildir yani davranışlarını kontrol edebilen, dizginleyebilen rasyonel veya bilinçli bir şekilde davranan bir varlık değildir.

Foucault, söylemleri de iktidar ilişkilerinin bir ifadesi olarak görmektedir. İktidar aracı oldukları için de belirli bir kural içerisinde işlemektedir. Foucault üç temel söylem olduğunu belirtmiştir: **tarih**, **felsefe** ve **taraf tutma** (Zarka, 2012: 127). Bunlar tarihin tekrar yeni bir formda yazılmasına yarayan unsurlardır. Bu nedenle Foucault tarihin tarafsız bir bilim olmadığını ve iktidarın etkisi altında olduğunu belirtmiştir (Zarka, 2012: 127). Başka bir ifadeyle "Foucault'nun söylem analizinde, dilin ve diğer kodların anlamı ön plandadır. Esas olarak bu kodlar ve şifreler de güç ilişkileri üzerine odaklanmaktadır. Kodlar ve anlamları toplumun ve tarihin dışında bir yerde durmazlar" (Yılmaz, 2007: 19).

Foucault (2020) iktidarın ayrıca bilgiyle iç içe olduğunu, varlığını sürdürmesi için de sürekli bilgi nesneleri ürettiğini ve amacı doğrultusunda kullandığını belirtmiştir. Onun analizlerinde iktidar, ilişkiden başka bir şey değildir ve hem baskı kuran hem de üretendir, en küçük toplumsal ilişkilerde de mevcuttur, sürekli ve her yerdedir. Foucault, iktidar biçimlerini üç grupta ele almıştır. Bunlar, **mutlak iktidar**, **disipline edici iktidar** ve **biyo-iktidardır**. Foucault üç iktidar türünü ele almakla birlikte günümüz modern toplumlarının ağırlıklı olarak biyo-iktidarın etkisi altında olduğunu vurgulamıştır. Bu yüzden sosyal bilimlerde de Foucault'nun daha çok biyo-iktidara dair açıklamaları önemli bir yer işgal etmektedir.

Mutlak iktidar biçiminde iktidar, hükmettiği kişilere karşı sınırsız bir güce ve yetkiye sahiptir. Bu iktidar türünde iktidara tam anlamıyla bir itaat etme durumu bulunmaktadır. Toplumda işlenen herhangi bir suç iktidara karşı bir risk olarak görülmektedir ve suça verilen cezalar da ağır olmakla birlikte verilen cezanın vahşet boyutu da gösterilerek bu risklere karşı insanları korkutarak önlemler alınmaktadır. **Disipline edici iktidar**, 18. ve 19. yy. da mutlak iktidarın yerini almıştır fakat mutlak iktidarın da tam anlamıyla toplumdan soyutlanmış olduğu söylenemez. Disipline edici iktidar, insanlara mutlak iktidar türünde olduğu gibi fiziki veya ağır cezalar vermekten ziyade insanların veya bireylerin eylemlerine odaklanarak onları devamlı denetim ve kontrol altında tutmaktadır. Foucault (2014) hastane, okul gibi toplumsal kurumların disipline edici iktidarın bir aracı olarak işlediğini ve bu toplumsal kurumların bireyleri dışlamak yerine onları sabitlemek amacıyla olduklarını belirtmektedir. Bu tür kurumlar aracılığıyla denetim ve gözetimi daha ayrıntılı ve kolay bir şekilde yapabilme imkânı tanıyan iktidar, insanların topluca bulunduğu bu tür kurumlarla mevcudiyetini de koruyabilmektedir (Varer, 2010: 35). Foucault (2000: 316) için "disiplin ne bir kurumla ne de bir aygıtlı özdeşleşebilir: o bir iktidar tipi, iktidarı icra etmenin bir tarzı olup, koca bir aletler, teknikler, usuller, uygulama düzeyleri, hedefler bütünü içermektedir; o bir iktidar fiziği veya anatomisidir, o bir teknolojidir." Disipline edici iktidar ile birlikte istenmeyen veya risk olarak görülen kesimler, çeşitli mekânlarda izole edilmekte, tek tipleştirilmekte, yabancılaştırılmakta ve uysallaştırılmaktadır. Foucault disiplin sözcüğüyle iktidarın sadece olumsuz yönlerinin olduğuna yönelik düşünceye karşı çıkmak istemiştir (Paras, 2016: 109). İktidar pozitif yönlerini de içerisinde barındıran bir mekanizmaya sahiptir. Disipline edici iktidarı çeşitli yönleriyle eksik olduğu gerekçesiyle eleştiren araştırmacılar da olmuştur. Örneğin Baştürk'e (2016: 40) göre disipline edici iktidar ile bireyler her zaman gözetim altında olmamalarına rağmen onlara aşılana her zaman gözetleniyoruz hissi bireylere farklı duygular yüklemekte ve bireyin iktidarın bir nesnesi olarak üretilmesine olanak vermektedir.

Daha çok insanların davranışlarına odaklanan disiplinci iktidarın aksine **biyo-iktidar** ise doğrudan insan bedenini hedef almaktadır. Foucault'ya (2020: 100) göre kapitalizm çarkının dönebilmesi için biyo-politika vazgeçilmezdir. Çünkü bununla bedenler denetimli bir şekilde bir meta olarak işlenmekte ve bu sayede nüfus olayları ekonomik süreçlere göre ayarlanmakta ve güvence veya kontrol altına alınabilmektedir. Örneğin, doğum-ölüm oranları, hastalık, yaşam süresi, beslenme alışkanlıkları vb. kullanılarak bir tür nüfus planlanmasına odaklanma gibi amaçları bulunmaktadır. "İnsanların doğumları, ölümleri gibi olayların oransal bilgisi XVIII. yüzyılın ekonomik ve toplumsal koşullarıyla bağlantılı bir yönelişle nüfusun ilk kez bir bilgi nesnesi ve denetlenmesi gereken bir olgu olarak ortaya konması biyo-politikanın yeni bir iktidar teknolojisi olarak ortaya çıkmasına zemin oluşturmuştur" (Varer, 2010: 52). Bu nedenle "biyo-iktidar, insan türünün ana biyolojik özelliklerini meydana getiren şeylerin bir politikaya, bir politik stratejiye, genel bir iktidar stratejisine dâhil olmalarını temenni eden mekanizmaların tümüne denir" (Kızılçelik, 2018: 189-190). Foucault, bedenin iktidar tarafından kuşatma altında olduğunu vurgulamıştır ve "Foucault'ya göre biyo-iktidarın hedefi hem biyolojik hem de politik bir çokluk olarak nüfustur ve nüfusun yönetimine ilişkin her türlü strateji biyo-politikadır" (Koyuncu, 2018: 58). Başka bir ifadeyle "Foucault, biyo-politikayı/biyo-iktidarı belli bir zamanda keşfedilmiş olan, farklı özel teknikleri ve icatları bir araya getirebilen, her fail tarafından esnek şekilde kullanılabilen ve teknik bilgi olarak aktarılabilen bir iktidar teknolojisi biçiminde tanımlar" (Kelly, 2016: 25). Yukarıda da değindiğimiz gibi Foucault için bedenleri hedef alan biyo-iktidar özellikle nüfusun denetimini kolaylaştıran bir araçtır. Nüfus sayımları, oy pusulaları gibi çeşitli yöntemlerle gözetimi sürekli olarak sağlamaktadır. Dolayısıyla nüfus olgusu da toplumu gözetlemenin bir yolu olarak inşa edilmiştir. Biyo-iktidar toplumsal nüfusa odaklanarak yaratmak istediği insan veya birey tipolojisini yaygın bir hale getirmek istemektedir (Best ve Kellner, 2016: 81). Fakat Foucault'ya göre insan davranışını ve bedenini

düzenleyen iktidarı ve onun araçlarını modern dönemin bir icadıymış gibi görmek doğru değildir. Bu iktidar ve araçları modernlik öncesi dünyada da var olmuştur.

Foucault kapitalist sistemin genişleyip yaygınlaşmasında biyo-politik iktidar biçiminin önemli bir etkisinin olduğunu belirtmiştir. Hatta Foucault kapitalist sistemin çarklarının dönmesine hizmet etmesini biyo-iktidar sisteminin en somut başarısı olarak görmektedir. Foucault (2020: 100) bunu şöyle izah etmektedir: “kapitalizm, bedenlerin denetimli bir biçimde üretim aygıtına sokulması ve nüfus olaylarının ekonomik süreçlere göre ayarlanmasıyla güvence altına alınmıştır.” Biyo-iktidarın gelişiminin en önemli sonuçlarından bir diğeri ise hukuksal yasa sisteminin yerine giderek normların önem kazanmasıdır (Foucault, 2014). Kısacası Foucault’ya göre modern dönemde iktidar her yönüyle bireyleri kuşatmıştır, hayatın her alanında mevcuttur ve bireylerin bedenlerine, genlerine ve hücrelerine girmeyi başarmıştır. “Biyo-iktidar çağında insanlar, bireyler olarak değil, düzene sokulması ve disipline edilmesi gereken bedenler olarak görülmektedir. Ordu, aile, akıl hastanesi, hapisane ve okul gibi kurumlar bedenleri normalleştirerek üretim süreçlerine katılmalarını sağlayan kurumlar olarak görev yapmaktadırlar” (Bilişli ve Çakmak, 2019: 326). Biyo-iktidar ile birlikte cinsellik de politik bir araç olarak önem kazanmıştır.

İktidar, on yedinci yüzyıldan itibaren bedenler üzerinde etkinlik göstermeye başlamıştır. İktidar, bedeni gözetleme, eylemleri denetleme ve ussallaştırma, bedeni ekonomik sistemin bir nesnesi haline getirme, istediği model ölçülerinde geliştirme gibi amaçlarla beden üzerinden disiplin uygulayarak kendisine itaat edecek olan bireyler de yaratmaya çalışmıştır. Disipline edici iktidar toplum içerisindeki bütün alanlara ve bireylere müdahale edebilmenin, onları her an denetleyebilmenin bir iktidar aracı olarak işlev görmüştür (Bilişli ve Çakmak, 2019).

“Buradaki disipline etme, iktidarın toplumdaki en küçük birimleri bile denetleyebilmesini sağlayan, yani bireylere kadar ulaşan bir “iktidar mekanizması”nın göstergesidir. Bu aynı zamanda, “iktidarın bireyselleştirme teknikleri”dir. Foucault bu tekniklerin tümüne anatomo-politika adını vermektedir. Disiplinci iktidar modeli olan anatomo-politikadan sonra (18. yüzyılın son döneminden itibaren) düzenleyici iktidar modeli olarak biyo-politika karşımıza çıkmaktadır. Biyo-politikada iktidar bireyin bedeninden toplumsal bedene yönelmiştir. Foucault’ya göre biyo-politika 18. yüzyıldan itibaren, yönetim uygulamalarının nüfusu oluşturan canlıların karşılaştıkları sağlık, doğum oranı, yaşam süresi, hijyen, ırklar vb. sorunları akılsallaştırma çabasıdır” (Bilişli ve Çakmak, 2019: 326-327).

İktidar çözümlemelerinde Foucault, iktidarın ne olduğundan ziyade nasıl işlediğiyle ilgilenmiştir. Foucault (2001: 46) bu durumu şöyle izah etmiştir;

“Bu iktidar ilişkileri incelemesinde ben kesinlikle bir iktidar kuramı oluşturmak peşinde değilim. Fakat, öznenin dönüşümlülüğü ve hakikati söylemiyle –özne kendi kendisi hakkındaki hakikati nasıl dillendirebilir- sorusunun nasıl ilişkilendirildiğini bilmek isterdim ve sanırım kendi kendilerini bir diğeri üzerine hâkim kılmaya çalışan iktidar ilişkileri, bu ilişkilerde çözümlemeye çalıştığım belirleyici unsurlardan birini oluşturur.”

Yapısalcılığı eleştirel bir tavırla yeniden yorumlama üzerine ortaya çıkan post-yapısalcılık akımı çokluk, çeşitlilik gibi noktalar üzerinde yoğunlaşmıştır. Bunların yanı sıra iktidara yönelik çeşitli çıkarımları da bulunmaktadır. Özellikle yukarıda da ifade edildiği üzere Foucault, analizlerinde iktidarın ne olduğundan ziyade nasıl işlediği üzerine odaklanmış ve günümüzde iktidarın bireylerin benlikleri dahil her şeyi kuşattığını vurgulamıştır.

4. Sonuç

Post-yapısalcılar, iktidara yönelik çeşitli yaklaşımlar geliştirmiştir. Deleuze ve Guattari’nin düşüncesine göre her düşünce ve hareketimiz iktidarın alanında ve de gözetimindedir. Kurumlar ve kurum çalışanlarının tamamı iktidarın alanında ve ona hizmet etmektedir. Lyotard, bilgi ile iktidarın arasında yakın bir ilişkinin olduğunu vurgulamıştır. Baudrillard ise günümüzde eski iktidardan bahsetmenin pek mümkün olmadığını ve iktidarın soyut bir halde işlediğini savunmuştur. Post-yapısalcılar içerisinde özellikle iktidara dair önemli analizleriyle bilinen Foucault’ya göre de günümüzde normal ilişkilerde dahi bulunan iktidar, benlik dâhil her şeyi kuşatmıştır. Dolayısıyla bilinen klasik tanımıyla iktidar, sadece güç veya şiddet içerikli işlevlere sahip somut bir iktidar değildir. İktidar, daha çok mikro ilişkilerde varlığını sürdürmektedir. Bireyleri dört bir yandan kuşatan iktidar, bireyleri sürekli ihtiyatlı davranmaya sevk ettiği için de bireyler, her an ve her yerde gözetlendiğinin bilinciyle/şüphesiyle/korkusuyla düşünce ve eylemlerini kontrollü bir biçimde sergilemeye çalışmaktadır. Bu noktadan hareketle özneyi merkeze alan teorileri eleştiren Foucault için özne, sürekli denetlenen bir iktidar nesnesi haline dönüştüğü için ölmüştür.

Mutlak, disipline edici ve biyo-politik olmak üzere üç iktidar türü belirleyen Foucault, günümüzde disipline edici iktidarın da varlığını koruduğunu ancak artık daha çok “bedenlerin” kontrol altına alınmasını hedefleyen “biyo-iktidar” çeşidinin hâkim olduğunu vurgulamaktadır. Bedenlerin kontrol altında alındığı biyo-iktidar çağında insanlar, denetlenmesi, uysallaştırılması, düzene sokulması ve disipline edilmesi gereken bireyler olarak görülmektedir. Bu dönemde bireylerin bedenleri, iktidar tarafından kuşatılmıştır. Bedenlerin ve nüfusun kapitalist sistemin üretilmesi ve gelişmesi için düzenli olarak denetlenmesi ise biyo- politik iktidarın en somut başarılarından biri olmuştur. Bedenleri tahakküm altına alan biyo-iktidarın doğum-ölüm oranları, hastalık, yaşam süresi, beslenme vb. alışılmışlıklar aracılığıyla bir tür nüfus planlanmasına odaklanma gibi amaçları bulunmaktadır.

Son olarak Foucault, iktidar ilişkilerinin olduğu her yerde bir direnme durumunun da olduğunu ve iktidarın da bu direnme üzerinden kendisini yeniden var ettiğini belirtmektedir. Daha çok iktidarın nasıl işlediğiyle ilgili çözümlemeler

yapmaya çalışan Foucault'ya göre günümüzde okullar, fabrikalar, hapishaneler, alış-veriş merkezleri gibi bütün kurumsal veya toplumsal mekânlar iktidarın kendisini ürettiği mekânlar birer “panoptikon” işlevi görmektedir. Bu nedenle gözetlenme korkusuyla rahat hareket edemeyen ve doğal davranamayan birey, Foucault'nun da belirttiği gibi “özne” olarak ölmüştür.

Kaynaklar

- Akay, A. (2016). *Michel Foucault'da İktidar ve Direnme Odakları* (3). Ankara: Doğu Batı Yayınları.
- Baştürk, E. (2016). *Gözetimin Soykütüğü*, İstanbul: Kalkedon Yayınları.
- Baudrillard, J. (1998). *Foucault'yu Unutmak*. (O. Adanır, Çev.). İzmir: Dokuz Eylül Yayınları.
- Baudrillard, J. (2014). *Simülakrlar ve Simülasyon*, Ankara: Doğu Batı Yayınları.
- Baudrillard, J. (2015). *Sessiz Yağınların Gölgesinde*, Ankara: Doğu Batı Yayınları.
- Beard, D. ve Gloag, K. (2005). *Post-yapısalcılık*. (Ö.C. Satır, Çev.). *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*. 2015, 4(3), 787-790.
- Belsey, C. (2013). *Postyapısalcılık*. (N. Örgе, Çev.). Ankara: Dost Kitabevi Yayınları.
- Bentham, J., Watkin, C.P., Werret, S., Çoban, B. ve Özarslan, Z. (2019). *Panoptikon*. (3). (B. Çoban ve Z. Özarslan, Çev.). İstanbul: Su Yayınları.
- Best, S. ve Kellner, D. (2016). *Postmodern Teori*. (3). (M. Küçük, Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Bilişli, Y. ve Çakmak, F. (2019). Michel Foucault'nun Biyo-İktidar Perspektifinden Türkiye'de Gazete Sağlık Haberlerinin Analizi. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı 35, 323-339.
- Cevizci, A. (1999). *Paradigma Felsefe Sözlüğü*, (III). İstanbul: Paradigma Yayınları.
- Çelebi, V. (2013). Michel Foucault'da Bilgi, İktidar ve Özne İlişkisi. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi* 5 (1), 512-523.
- Dağ, A. (2017). Jean Baudrillard'da Simülatif Düzene Bir Başkaldırı Eylemi Olarak Terörizm. *Humanitas Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 5 (10). 229-245.
- Derrida, J. (1994). *Göstergebilim ve Gramatoloji*. İstanbul: AFA Yayınları.
- Ezgin, E. (2020). Marksist Devlet Teorisi Ekseninde İktidar ve Hegemonya İlişkileri ve Kentsel Mekâna Yönelik Yansımaları. *Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(1), 10-20.
- Foucault, M. (2000). *Hapishanenin Doğuşu*, Ankara: İmge.
- Foucault, M. (2001). *Yapısalcılık ve Postyapısalcılık, Michel Foucault ile Bir Söyleşi* (2). İstanbul: Birey Yayıncılık.
- Foucault, M. (2003). *İktidarın Gözü*, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Foucault, M. (2014). *Özne ve İktidar*, (4). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Foucault, M. (2020). *Cinselliğin Tarihi* (10). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Giddens, A. ve Sutton, P.W. (2020). *Sosyolojide Temel Kavramlar* (4). (A. Esgin, Çev.). Ankara: Phoenix Yayınevi. (2014).
- Güler, Ö. (2016). M. Foucault'nun Biyo-Politika Görüşünün M. Hardt ve A. Negri'nin Siyaset Felsefesine Etkileri. Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Güzel, M. (2015). Gerçeklik İlkesinin Yitimi: Baudrillard'ın Simülasyon Teorisinin Temel Kavramları. *Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi*, 19, 65-84.

- Karakaş, M. (2002). İktidar İlişkileri Açısından Bilim ve Sosyoloji, *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 4 (1), 163-178.
- Kelly, M.G.E. (2016). *Uluslararası Biyopolitika*, (U. Özmakas, Çev.). Ankara: Pharmakon Yayınevi.
- Kızılcıkelik, S. (2018). *Çağdaş Sosyal Teorisyenler 1*, Ankara: Anı Yayıncılık.
- Koloş, U. (2016). *Foucault, İktidar ve Hukuk*, (2). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Koyuncu, E. (2018). Foucault'nun Siyaset Felsefesinde Biyopolitikanın Doğuşu. O. Kartal, (Ed.), *Biyopolitika* (2) içinde (21-60). İstanbul: Notabene Yayınları.
- Küçükalkan, G. (2018). *Derrida ve Yapısöküm*, (2). İstanbul: Arı Sanat Yayınları.
- Lyotard, J.F. (2019). *Postmodern Durum*, (3). (İ. Birkan, Çev.). Ankara: Bilgesu Yayınları.
- Özdemir, M. (2020). Foucault Sosyolojisinde İktidarın Serüveni: Pastoral İktidar, Disiplinci İktidar, Biyo-İktidar. *Türkiye Siyaset Bilimi Dergisi*, 4 (1), 109-133.
- Paras, E. (2016). *Foucault*, (Y. Çetin, Çev.). İstanbul: Kolektif Kitap.
- Russell, B. (2017). *İktidar*, (2). (M. Ergin, Çev.). İstanbul: Cem Yayınevi.
- Sarup, M. (2019). *Post-yapısalcılık ve Postmodernizm*, (A. Güçlü, Çev.). Ankara: Pharmakon Yayınevi
- Say, Ö. (2013). Yapısalcılıktan Post-Yapısalcılığa Çoğulculuğun İnşası. *Akademik İncelemeler Dergisi*, 8 (2), 331-346.
- Solmaz, M. (2021). Foucault, Lyotard ve Bauman'ın Sosyal Teorilerinde İktidar Problemi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 14 (83). 3-21.
- Şah, U. (2015). Jean Baudrillard ve Simülasyon Kuramı. *Onto Online Psikoloji Dergisi*, Sayı 8, 12-17.
- Urhan, V. (2000). *Michel Foucault ve Arkeolojik Çözümleme*. İstanbul: Paradigma Yayınları.
- Varer, Ş. (2010). *Michel Foucault'da İktidarın Mikrofiziği*. Yüksek Lisans Tezi. Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van.
- Yardımcıoğlu, M. ve Kaplan, M. (2018). Kapitalizm ve Şizofreni: Deleuze ve Guattari, G. Ü. *İslâhiye İİBF Uluslararası E-Dergi*, 2 (2), 77-87.
- Yılmaz, H. (2007). *Michel Foucault'nun Biyo-İktidar Kavramı Çerçevesinde Nazi Dönemi Propaganda Belgesellerinin Analizi*. Yüksek Lisans Tezi. Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar.
- Zarka, Y.C. (2012). *İktidarın Simgeleri*, (S. Şahin, Çev.). Ankara: Sitare Yayınları.

Extended Summary

Post-structuralism has been an important movement that tries to reinterpret structuralism and is also known as a subgroup of post-modernism. Therefore, as in post-modernism, post-structuralism is based on understandings such as multiplicity and diversity. For this reason, post-structuralists preferred to focus on microstructures and relations. According to post-structuralists, words or signs have different meanings besides the simplest known linguistic meaning. One of the important issues emphasized by post-structuralists, especially Foucault, who is considered within post-structuralists, based on his criticism of the structure and the whole, is power. For this reason, in this study, firstly the basic ideas of post-structuralists about the modern state are examined, the power analyses of various post-structuralists are partially touched upon, but Foucault's ideas, who is known especially for his power analyses among post-structuralists, are focused on.

The concept of power, which is a highly controversial subject in social sciences, has been carried to a different and deeper structure with Foucault's analysis. Because, unlike other discussions, Foucault tried to deal with not only the known but also the unknown aspects of power. In his comprehensive analysis, Foucault has analyzed in detail how power operates in everyday life and social practices and has attempted to analyze the complex and pervasive nature of power.

Foucault criticized almost all the negativities in social life through the criticism of power. Finding the discussions on power incomplete and criticizing them, Foucault stated that we should look for power in micro relations/structures rather than macro relations/structures. Because according to Foucault, power has now turned into an abstract power that is present even in the simplest social relations and encompasses all aspects of life. Therefore, power is always and everywhere. Everyone is now under surveillance. Schools, prisons and all other institutions have a function that facilitates the surveillance and control of power. In this way, Foucault emphasized that power today does not only reside in institutions, but is all-encompassing, including the body. It is possible to see power not only in macro structures and relations but also in micro structures and relations, as it has taken on a structure that completely surrounds us, and because it gives the impression that it surrounds individuals from all sides, individuals behave more cautiously and in a controlled manner due to the fear that they are constantly under surveillance. Considering this fact, Foucault criticizes the theories that keep the subject at the center and emphasizes that power turns individuals into its objects and underlines that the subject is dead.

Foucault, who identified three types of power: *absolute, disciplinary and bio-political*, stated that today, disciplinary power still exists, but nowadays it is dominated by "bio-power" which aims to control "bodies". In the age of biopower, where bodies are under control, people are seen as individuals who need to be controlled, tamed, regulated and disciplined. In this period, the bodies of individuals are surrounded by power. The regular monitoring of bodies and population for the production and development of the capitalist system has been one of the most concrete achievements of biopolitical power. The biopower that subjugates bodies has the aim of focusing on a kind of population planning through conventions such as birth-death rates, disease, life expectancy, nutrition, etc.

Finally, Foucault stated that wherever there are relations of power, there is also a state of resistance and power reasserts itself through this resistance. Foucault dealt with power by analyzing how power functions. Today, all institutional or social spaces such as schools, factories, prisons, shopping malls, etc. function as "panopticons" where power produces itself. The philosophy that someone is spying on us deeply affects all our social life and relationships, moreover, it governs them. In this sense, the individual who does not act naturally for fear of being spied on is dead as a "subject" as Foucault states.

Therefore, Foucault underlined that the main area where power reproduces and reproduces itself most easily and visibly is human actions. According to him, power is able to change, suppress and direct the actions of individuals. In this respect, Foucault considered power as a problem that can also intervene in individuals' lifestyles, bodies and minds. In his analysis, power is a force that operates from the bottom up, is productive, has no center, embodies resistance, is immanent to itself, and is both intentional and non-subjective.